

EURÓPA PEREMÉN

■ Különös asszociációkat indított el benned Szarka László jó egy hónapja, május 10-én, a Révkomárom melletti Patfűrdőn tartott parádés eszme-futtatása *A történelem térformáló erejéről*. Az Európai Protestáns Szabadegyetem ez esztendei Akadémiai Napjainak vitaindító előadásában a budapesti és komáromi egyetemi világban egyformán otthonos felvidéki történész imponáló elfogulatlansággal viszonyult nemcsak a 20. század mindmáig feldolgozatlan szlovákiai traumáihoz (Trianon, első bécsi döntés, Benes-dekrétum, kitelepítések, lakosságcsere), de irigylésre méltó objektivitással közelítette meg a közelmúlt problematikus kérdéseit is, legyen szó akár a szlovák-magyar viszonyról, akár az EU-integráció pillanatnyi kihívásairól. Egy a maga szlovákiai mivoltát következetesen vállaló, ízig-vérig párbeszédpárti, ugyanakkor az egységesülő Európa eszményeit és értékeit minden fenntartás nélkül magáénak valló, nagy formátumú csúcserőtelmeségi mutatkozott be ott előtettetek, a világ minden részéről összesereglett hallgatóság előtt, akinek – hogy az egyik hozzászóló szavait idézzed – „csak irigyelni lehet a tanítványait”...

Mégis ez az európai toleranciát hirdető, imponáló előadás egy teljesen más emlékvilágot és bizony egy meglehetősen eltérő jövőndő képet kotort elő hirtelen az addig meglehetősen kényelmesen vegetáló tudatalattidból. Valami különös módon rég elfelejtett képek, hírek, események, személyes történések tarka mozaikkockái tódultak elő emlékezeted szövevényes bugyraiból, és álltak össze egy igencsak bizarr képet adó egyveleggé.

Eszedbe jutott például az az eszeveszett rohanás, amit '96 májusában, épp az EPMSZ gomadingeni Akadémiai Napjairól hazafelé tartva, Zsigmond Irmával és Gálfalvi Gyurkával együtt rendeztetek, amikor is, kihasználva az autóbuszotok kétórás müncheni déli pihenőjét, meg se álltatok a Hauptbahnhoftól a Marienplatzig, hogy aztán ott, a bajor főváros kellős közepén, a Neues Rathausra kifüggesztett óriás jelmondat olvastán szinte elálljon a lélegzetetek. „*Europa des Bürgers*” (azaz „*A polgárok Európája*”) hirdette a neogótikus városházára kifüggesztett felirat, s az emitt a déli toronyórájátokra türelmesen várakozó, amott pedig a színes napernyők alatt békésen sörözgető turisták seregét látva a ti lelketeket is átfogta hirtelen az az akkor még szinte megvalósíthatatlannak tűnő vágyakozás: *igen, mi is ehhez a világhoz, a szabad polgárok ezen Európájához kívánunk tartozni. Mi is itt szeretnénk nyugodtan sörözni, ezen a balkáni káosz és manelevonyítás-mentes civilizált müncheni főtéren.*

Igen, ez a mindhármótok lelkében akkor ott megfogant zsigeri vágyakozás leképezése volt kicsiben mindannak, ami az idő tájt az egész erdélyi magyarság tudatvilágát jellemezte. Már túl voltatok a '89-es véres karácsony hozta felegyenesedés egyedi csodáján, mint ahogy átértékeltek már a változás utáni legelső kiábrándulásokat is (Marosvásárhely fekete márciusa, iskolakérdés, anyanyelvhasználat stb.), de a köztudatban változatlanul ott élt az illúzió, hogy az *európai integráció megoldást talál majd mindezekre...* Ezen meggondolásból fogalmaztatok meg még '94-ben azt az ominózus, óriási belföldi felhördülést okozó *EU-Memorandumotokat* (aminek az igénypontjait aztán Brüsszel, becsületére legyen mondva, annak rendje s módja szerint be is iktatta Románia EU-csatlakozási feltételei közé); mint ahogy ugyanezen meggyőződéstől vezérelve az erdélyi magyarság vezetői már akkor teljes mellhosszal támogatták Románia NATO- és EU-csatlakozásigényét. Ez az integrálódási vágy, a mihamarabbi besorolódási óhaj bizony akkor, azon a müncheni portyázások idején is benne volt a levegőben...

Hogy aztán, közvetlenül a hazatértetek után jöjjenek a '96-os helyhatósági és törvényhozási választások, s ez utóbbit követően – ama bizonyos, a bukaresti Calvineum tornatermében tartott, decemberi rendkívüli SZKT döntése alapján – a romániai magyarság érdekvédelmi szervezete három parlamenti mandátumon át, ilyen vagy olyan módon, közvetlenül (a kormányban résztvevő miniszterek, sőt akár miniszterelnök-helyettesek, illetve, helyi szinten, prefektusok és alprefektusok révén) vagy közvetve (néhány államtitkár és kormányhivatal-vezető, illetve a megyei szakértő gárda ott tartása árán), nemcsak hogy a Hatalom részese lett, de tisztségviselői által igencsak hatékony

módon járult hozzá a korántsem egyszerű integrációs folyamat minél zökkenőmentesebb lebonyolításához; s ugyanakkor, ezzel egyidejűleg, az erdélyi magyarság nem egy régi igényének a törvény általi szentesítéséhez is – lásd a helyi közigazgatási törvényt (a kisebbségi nyelvhasználat 20%-os küszöbével) vagy az új oktatási törvényt (benne az óvodától az egyetemig terjedő önálló kisebbségi tanintézetek létrehozásának a lehetőségével) stb. stb... Igen, azokban a csatlakozás előtti, ezredévfordulós időkben valóban úgy tűnt mindenki számára, hogy az „*aquis communautaire*” jogharmonizációs kényszer és a kisebbségi elvárások teljesítése között teljes az összhang... Hogy az RMDSZ kitartó párbeszéd-politikája, a kis lépések következetes stratégiája végül is sikertörténetnek bizonyul mind a Hatalom országos és helyi struktúráiba való hatékony beépülés terén, mind az egyházi és közösségi ingatlanok visszaszolgáltatása (székely közbirtokossági erdők!), mind az oktatási hálózat kiépítése (önálló magyar tagozatok beindítása a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetemen és a marosvásárhelyi Szín-művészeti Főiskolán, több mint félszáz önálló magyar középiskola működése stb.), mind pedig a helyi önkormányzatok autonómiájának a megerősítése területén.

(Visszagondolva az iparjogvédelem illetékes országos főhatósága, az Állami Találmányi és Védjegyhivatal élén eltöltött csaknem másfél évtizedes bukaresti tevékenységre, magad is tanúsíthatod, milyen óriási kényszerítő erőt jelentettek mind a jogharmonizáció, mind az igénylés-elbírálás rendszerének az egységesítése szempontjából a csatlakozási kérelem '98-as elfogadása után azonnal beinduló negyedévenkénti, mindenre kíváncsi ellenőrző látogatások, mennyire hatásos volt az EU Phare-program által biztosított, több százezer eurót érő, egvedí informatizált kivizsgáló rendszer, a *Common Soft* kísérleti idetelepítése, valamint azt is, hogy milyen sokat jelentett az OSIM munkatársainak a szakmai felzárkózásában akár az Európai Szabadalmi Hivatal (EPO), akár a Közösségi Védjegyhivatal (OHIM), akár pedig az Egyesült Államok Szabadalmi Hivatala (USPTO) által évente szervezett, többhetes továbbképzések csaknem egy évtizeden át folytatott gyakorlata.

Mint ahogy magad is akkor tanultad meg, épp a magyar kollegák példájából, hogy még ezekben a bonyolult felépítésű nemzetközi szakmai intézetek vezető tanácsaiban is működhet a kis országok érdekérvényesítése a nagyhatalmakkal szemben – ha összefognak!. „*We speak in behalf of Visegrad-Country*” – hallhattad nemegyszer az elmúlt esztendőök során dr. Bendzsel Miklós vagy Ficsor Mihály, a Magyar Szabadalmi Hivatal (HPO) két emblemikus vezetőjének a szájából az EPO müncheni, az OHIM alicantei vagy a Szellemi Tulajdon Világszervezetének (WIPO) genfi vezetőségi egybeseregelsein, s a közelmúlt történéseire reflektálva szomorúan teszed fel a retorikai kérdést: a Garibaldi utcai kormányhivatal ezen sikeres tapasztalatait nem lett volna érdemes magasabb magyar kormányzatszinten is átvenni?)

Hogy aztán, mintegy varázsütésre, úgy 2009 közepétől, az egész folyamat egyszerre csak megtorpanjon, és egyik napról a másikra szépen lassan kezdjen elindulni visszafelé. Talán azért, mert akkor, egy esztendőre, az RMDSZ éppen kiszorult a Hatalomból, talán azért, mert Románia 2007. január elsejei EU-csatlakozásával megszűnt az integrációs kényszer, talán az országnak a NATO-bővítés miatt túlságosan is felértékelődő geostratégiai fontossága következtében – tény, hogy azóta szinte teljesen leállt a restitúciós folyamat (mi több, helyel-közzel szép sunyin már be is indult a visszaállamosítás: lásd a sepsiszentgyörgyi Mikó-kollégium vagy a nagyváradi volt Pénzügyőrpalota esetét); a jelenleg is érvényben levő oktatási törvény előírásait a helyi kiskirályok következetesen elszabotálják (a MOGYE-ügy vezetett például az Ungureanu-kormány bukásához), míg a készülő új oktatási törvény keményen nyirbálni szeretné a kisebbségek jogait; a kétnyelvű feliratok Erdély nem egy városában ismét problémássá váltak; nem is említve a nemzeti szimbólumok használata miatt beindult módszeres zaklatásokat (székely zászló, magyar himnusz stb.). Mindez megtehető az országos – amúgy nagyon is időszerű! – korrupcióellenes hadjáratnak ama meglehetősen abszurd, kisebbségi leképződésével, amikor is, igencsak furcsa módon, néhány kivételtől eltekintve, többnyire olyan sikeres, a közösségükben közmegebecsülésnek örvendő magyar tisztviselők kerültek a megvádoltak (s ebből adódóan: az eljövendő biztos elítéltek) listájára, akik csupán a hivatali kötelességüket teljesítették... (Minderről, sajnos, te magad is tudnál egy hosszas beszámolót tartani...) Ebben a bilincscsörgéses, agyonmediatizált lincshangulatban bizony egyre gyakrabban jutnak ismét az eszedbe József

Attila a '80-as évek közepén oly sokszor citált verssorai: „számon tarthatják, mit telefontoztam / s mikor, miért, kinek. / Aktába írják, miről álmodoztam, s azt is, ki érti meg. / És nem sejthetem, mikor lesz elég ok, / előkotorni azt a kartotékot, / mely jogom sérti meg.” (Levegőt!)

Ebben a új helyzetben azonban az a legszomorúbb, hogy nincs hova és nincs kihez apellálni. Nincs Szabad Európa Rádió és nincs Román Helsinki Bizottság, nincs objektív szabad sajtó, sőt Romániában ma egyáltalán nem létezik olyan politikai erő, amelyik valamelyest is megértőnek bizonyulna az erdélyi magyarság igényeivel szemben. Ugyanakkor az EU vezetői egyértelműen a tagállamok belső hatáskörébe utalják a kisebbségi kérdés megoldását (lásd a FÜEN igazán dicséretes kezdeményezésének, a *Minority SafePack*-nek a gyors elutasítását!); az emberjogi kérdésekben mások oly érzékeny *Liberty for all!* országa (gyengébbek kedvéért: az USA) pedig most sokkal jobban figyel a *babadagi* és *deveselui NATO-támaszpontok* létrehozására, mint holmi kétnyelvű utcanevék miatti gyerekes marosvásárhelyi civakodásra. Tetszik, nem tetszik, tudomásul kell venni, hogy Európa és Amerika vezető politikusai – amúgy jogosan – most sokkal inkább Kelet-Ukrajnára szegezik a tekintetüket, mint Erdélyre, a Donyeck vidéke ma sokkal fontosabb a nagyvilág számára, mint a Partium vagy a Székelyföld. S ezzel együtt bizony azzal is számolni kell, hogy – Magyarország jelenlegi elszigetelődése miatt – az anyaország támogatása az EU-ban sajnos édeskeveset ér... Summa summarum: kies hazátokban a geopolitikai érdeké...

Ez van!... A rövid, alig ötnapos, de rendkívül tanulságos felvidéki portyázás egyértelműen tudatosította benned azt, hogy – Páskándi Géza híres, '70-es évek eleji *abszurdoid replikáját* idézve – „ez az ügy nem az az ügy”... Hogy miközben a Duna bal partján egy hatékony párbeszéd-politika, a kőkemény önkormányzatiság, valamint a prosperáló szlovák–magyar gazdasági kapcsolatok következtében reális jövőképet tudhat magának egy többszázézes magyar közösség, azalatt odahaza, a már elfelejtettnek hitt „...*talánítás*” (Markó Béla), a „*hátrább szorítanak, egyre hátrább*” (Reményik Sándor) politikának a váratlan újraélesztésével Közép-Kelet-Európában most fejeződik be végérvényesen „*Románia elrománosítása*” (hogy a kiváló román történész, Lucian Boia legutolsó, nagy vihart kavaró, meglepően elfogulatlan hangú kötetének a címét idézd)... A romániai magyarság létszáma nem egészen 30 év alatt – részben az asszimiláció, de még inkább (s ezt is ki kell már egyszer mondani!) Magyarország és az EU elszívó hatása következtében – a néhai (megléhet, sose volt) kétmillióról az immár köztudatban is elfogadott 1.400.000-re csökkent (Nagyváradon például 75.000-ról 45.000-re!): a hajdan magyar többségű erdélyi városokban ma Marosvásárhelyen 40%, Váradon 24%, Kolozsváron pedig csupán 19% a magyarok részaránya; s magyar többségű megyeszékhelynek már csak Csíkszereda és Sepsiszentgyörgy maradt... És a folyamat megállíthatatlannak tűnik: oldalakon át lehetne sorolni, hogyan szorul ki a magyar nyelv a köz- és a magánélet szinte minden területéről, az anyakönyvi hivataloktól a kórházakig, a kávézók teraszától a könyvtárakig, az épp hogy csak még létező munkahelyektől az üzletek prosperáló világáig. A *Metamorphosis Transilvaniae* végső felvonása itt zajlik le a tehetetlen tekintetek előtt...

„*Tornyán a jajnak, tájfunján a könnynek, / geneziséen egy új, nagy vízözönnnek*” dübörögnek fel benned mind gyakrabban, ebben a kilátástalannak tűnő állapotban az egyetlen itt nyugvó *holnapos költő*, a váradi neológ zsidó temetőben örök álmát alvó Emőd Tamás váteszi sorai: „*hiába minden küzködés, igyekvés, / itt meg kell döglenni, itt nincs menekvés, // hiába gyújtunk fényt itt örök óta: / elhagytál minket, művelt Európa!*” (Írás a palackban, 1938).

Igen, a „*művelt Európa*” most sokkal inkább Oroszország elszigetelésével, a katasztrofális méreteket öltő mediterrán menekültáradat kezelésével – valamint az örökké renitenskedő Magyarország megrekumozásával van inkább elfoglalva... A többi mellékes, a hatékony euroatlanti integráció szempontjából igazán nem lényeges kérdés – esetleg néhány szóra sem érdemes, járulékos áldozattal...

A baj csak az, hogy ezen „járulékos áldozatok” egyike nem más, mint épp a szülőföldjéhez görcsösen, atavisztikusan ragaszkodó erdélyi magyarság...

(Nagyvárad, 2015. június 13.)